

Секція Право	
УДК 340.12:347.9:004	
Дата першого надходження статті до видання	2026-05-03
Дата прийняття статті до друку після рецензування	2026-05-13
Дата публікації/оприлюднення	2026-05-20

Правосуддя як інституційний механізм реалізації юридичної відповідальності в умовах розвитку громадянського суспільства

Кальян Олександр Сергійович

кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри підприємництва і права, Навчально-науковий інститут економіки,
управління, права та інформаційних технологій,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-2345-3929>

Коломієць Павло Віталійович

доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри підприємництва і права, Навчально-науковий інститут економіки,
управління, права та інформаційних технологій,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-3155-0393>

Махмудов Ханлар Зейналович

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри підприємництва і права, Навчально-науковий інститут економіки,
управління, права та інформаційних технологій,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-2287-1467>

Анотація. У статті досліджені питання щодо трансформації правосуддя як інституційного механізму реалізації юридичної відповідальності в умовах розвитку громадянського суспільства та цифровізації судочинства. Актуальність теми зумовлена посиленням ролі судової влади в забезпеченні верховенства права, юридичної визначеності, доступу до правосуддя та захисту прав людини в умовах сучасних суспільно-правових трансформацій, цифровізації державних інституцій і воєнного стану. Метою статті є дослідження сучасних напрямів трансформації правосуддя, аналіз практики Верховного Суду щодо забезпечення процесуальних гарантій та обґрунтування ролі цифровізації судочинства у формуванні нових механізмів реалізації права на справедливий суд. У процесі дослідження використано формально-юридичний, системно-структурний, порівняльно-правовий методи, а також метод узагальнення судової практики. Проаналізовано правові позиції Верховного Суду щодо забезпечення доступу до правосуддя, поновлення процесуальних строків, оцінки добросовісності процесуальної поведінки учасників справи, застосування механізмів електронного судочинства, функціонування Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи та захисту політичних прав у контексті забезпечення стабільності демократичних процедур. Особливу увагу приділено питанням забезпечення юридичної визначеності, подолання надмірного процесуального формалізму, формування стандартів цифрової

процесуальної відповідальності та забезпечення балансу між процесуальною дисципліною і правом особи на ефективний судовий захист. Узагальнення результатів дослідження дозволило сформувати авторську модель трансформації правосуддя в умовах розвитку громадянського суспільства та матрицю балансу між процесуальним формалізмом і забезпеченням доступу до правосуддя. Обґрунтовано, що сучасне правосуддя поступово трансформується від формально-процесуального механізму вирішення спорів до комплексного інституційного механізму забезпечення юридичної визначеності, ефективного судового захисту, процесуальної доброчесності, цифрової правової культури та стабільності демократичних інститутів.

Ключові слова: правосуддя, інституційний механізм, юридична відповідальність, громадянське суспільство, судові рішення.

Justice as an institutional mechanism for the implementation of legal responsibility in the context of civil society development

Oleksandr Kalian

PhD in Law, Associate Professor,

Professor at the Department of Entrepreneurship and Law, Educational Research Institute of Economics, Management, Law and Information Technologies,
Poltava State Agrarian University, Poltava, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0003-2345-3929>

Pavlo Kolomiets

Doctor of Law Sciences, Associate Professor,

Professor at the Department of Entrepreneurship and Law, Educational Research Institute of Economics, Management, Law and Information Technologies,
Poltava State Agrarian University, Poltava, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-3155-0393>

Hanlar Makhmudov

Doctor of Economic Sciences, Professor,

Professor at the Department of Entrepreneurship and Law, Educational Research Institute of Economics, Management, Law and Information Technologies,
Poltava State Agrarian University, Poltava, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0003-2287-1467>

Abstract. The article examines the transformation of justice as an institutional mechanism for implementing legal responsibility in the context of civil society development and the digitalization of judicial proceedings. The relevance of the topic is determined by the growing role of the judiciary in ensuring the rule of law, legal certainty, access to justice, and the protection of human rights amid contemporary socio-legal transformations, the digitalization of state institutions, and martial law. The purpose of the article is to investigate current directions in the transformation of justice, analyze the practice of the Supreme Court in ensuring procedural guarantees, and substantiate the role of the digitalization of judicial proceedings in shaping new mechanisms for the implementation of the right to a fair trial. The study employed formal-legal, systemic-structural, and comparative-legal methods, as well as the method of generalization of judicial practice. The legal positions of the Supreme Court regarding access to justice, renewal of procedural time limits, assessment of good-faith procedural conduct of participants in proceedings, application of electronic justice mechanisms, functioning of the Unified Judicial Information and Telecommunication System,

and protection of political rights in the context of ensuring the stability of democratic procedures were analyzed. Particular attention was paid to ensuring legal certainty, overcoming excessive procedural formalism, developing standards of digital procedural responsibility, and maintaining a balance between procedural discipline and the individual's right to effective judicial protection. The generalization of the research results made it possible to develop an authorial model of the transformation of justice in the context of civil society development and a matrix of balance between procedural formalism and ensuring access to justice. It is substantiated that modern justice is gradually transforming from a formal procedural mechanism for dispute resolution into a comprehensive institutional mechanism aimed at ensuring legal certainty, effective judicial protection, procedural good faith, digital legal culture, and the stability of democratic institutions.

Keywords: justice, institutional mechanism, legal responsibility, civil society, judicial decisions.

Вступ

Актуальність проблеми. Проблематика дослідження зумовлена трансформацією функцій правосуддя в умовах розвитку громадянського суспільства, реформування судової системи та посилення ролі судової влади в механізмі забезпечення верховенства права та захисту прав людини. Правосуддя дедалі більше виходить за межі суто формального вирішення юридичних спорів і набуває гарантійного, правозахисного та стабілізаційного значення, забезпечуючи юридичну визначеність, доступ до судового захисту і стабільність публічно-правових відносин [1, с. 57]. Особливої уваги потребують питання забезпечення ефективності судового захисту, реалізації процесуальних прав учасників судового провадження, дотримання балансу між принципом правової визначеності та доступом особи до правосуддя, а також адаптації механізмів судочинства до нових суспільно-правових викликів. Також важливого значення набуває формування належного рівня правової культури учасників правовідносин, оскільки ефективність реалізації юридичної відповідальності залежить не лише від діяльності судових органів, але і від рівня добросовісності, правосвідомості та відповідального ставлення суб'єктів до реалізації своїх процесуальних прав та обов'язків. Додаткова актуальність проблематики виникає в умовах воєнного стану, коли відбувається зростання навантаження на судову систему, а необхідність забезпечення ефективного доступу до правосуддя життєво необхідна навіть за наявності об'єктивних суспільно-правових викликів. Важливу роль у таких процесах відіграє практика Верховного Суду, яка формує сучасні підходи до забезпечення процесуальної добросовісності, подолання надмірного процесуального формалізму, застосування механізмів електронного судочинства та забезпечення балансу між юридичною визначеністю і правом особи на справедливий суд [2]. У зв'язку з цим дослідження трансформації правосуддя як інституційного механізму реалізації юридичної відповідальності набуває важливого теоретичного та практичного значення для розвитку сучасної демократичної держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасний розвиток правової науки характеризується посиленням уваги до питань цифровізації правосуддя, трансформації механізмів судового захисту й адаптації судових систем до нових суспільно-правових викликів, пов'язаних із розвитком інформаційних технологій, електронного судочинства та забезпеченням права на справедливий суд. У дослідженні О. Бессонова розглянуто принципи використання штучного інтелекту (ШІ) у правосудді й акцентовано увагу на необхідності забезпечення балансу між технологічною модернізацією судової системи та гарантіями права на справедливий суд [3]. У свою чергу, Н. Ільчишин досліджувала вплив цифровізації на адміністративне судочинство, приділяючи увагу процесуальним викликам електронного судового провадження та трансформації механізмів доступу до правосуддя [4]. У праці М. Чавкі проаналізовано

правові засади забезпечення кібербезпеки та використання технологій ШІ в системі правосуддя, зокрема в контексті міждержавного правового регулювання цифрових ризиків [5]. Проблематика цифрової безпеки судових систем отримала розвиток у дослідженні Р.Алвес та ін., де обґрунтовано необхідність інтеграції додаткових механізмів кіберзахисту в діяльність судових органів для забезпечення безпеки інформаційних активів та електронного судочинства [6]. У роботі Т.Гомес та ін. акцентовано на впливі автоматизації та інноваційних технологій на ефективність судового адміністрування на тлі триваючої цифрової трансформації судової системи [7]. У дослідженні Д. Піталока цифрове судочинство аналізується як інструмент підвищення ефективності правозастосування й оперативності судового провадження в умовах функціонування електронного суду [8]. Європейські стандарти цифровізації судової системи та їх вплив на забезпечення доступу до правосуддя досліджено Е. Наджафлі та ін., які акцентували увагу на необхідності гармонізації електронного судочинства із принципами верховенства права і захисту прав людини [9]. Метою наукової розвідки Я. Кіршене та ін. стало проведення аналізу трансформації юридичних послуг і механізмів доступу до правосуддя в умовах цифровізації, підкреслюючи важливість забезпечення процесуальної доступності та цифрової інклюзивності судової системи [10]. У праці Г. Гаффар досліджено соціально-правові аспекти цифровізації правосуддя та вплив ШІ на функціонування судової системи, зокрема в контексті забезпечення справедливості судового розгляду та дотримання процесуальних гарантій [11]. Об'єктом дослідження С. Пушкаренка та А. Фальковського стали інституціональні механізми захисту прав людини з акцентом на ролі судової влади як гаранта забезпечення прав і свобод особи в умовах трансформації демократичних інститутів [12].

Узагальнення сучасних наукових підходів свідчить про поступове зміщення акцентів у дослідженні правосуддя від виключно процесуального аспекту до комплексного аналізу його гарантійного, цифрового та стабілізаційного значення в системі функціонування демократичної держави.

Виділення невирішеної частини проблеми. Попри значну кількість наукових праць, недостатньо дослідженими залишаються питання комплексної трансформації правосуддя як інституційного механізму реалізації юридичної відповідальності в умовах розвитку громадянського суспільства, цифровізації судочинства та посилення ролі судової практики в забезпеченні верховенства права. У сучасних дослідженнях обмежено висвітлено проблематику балансу між процесуальним формалізмом, юридичною визначеністю та забезпеченням реального доступу до правосуддя в умовах функціонування електронного судочинства, воєнного стану та цифрової трансформації державних інституцій. Недостатньо уваги приділено питанням формування цифрової правової культури учасників процесу, розвитку стандартів цифрової процесуальної добросовісності та впливу практики Верховного Суду на трансформацію механізмів судового захисту. Крім того, потребують подальшого наукового опрацювання питання забезпечення стабільності демократичних інститутів, захисту політичних прав та адаптації механізмів правосуддя до сучасних кібербезпекових і суспільно-правових викликів.

Мета статті. Метою статті є дослідження трансформації правосуддя як інституційного механізму реалізації юридичної відповідальності в умовах розвитку громадянського суспільства, аналіз сучасної практики Верховного Суду й обґрунтування ролі цифровізації судочинства в забезпеченні доступу до правосуддя, юридичної визначеності та ефективного судового захисту.

Наукова новизна. Наукова новизна дослідження полягає в узагальненні сучасних підходів Верховного Суду щодо забезпечення балансу між процесуальним формалізмом і доступом до правосуддя в умовах цифровізації судочинства. У роботі запропоновано авторську модель трансформації правосуддя та матрицю балансу між юридичною

визначеністю, процесуальною доброчесністю і гарантіями ефективного судового захисту.

Практичне значення. Практичне значення результатів дослідження полягає в можливості використання узагальнень судової практики під час застосування процесуальних норм, пов'язаних із доступом до правосуддя, поновленням процесуальних строків і використанням електронного судочинства. Запропоновані підходи можуть бути використані в правозастосовній діяльності, наукових дослідженнях і під час викладання юридичних дисциплін.

Методологія

Методи дослідження. У процесі дослідження використано комплекс загальнонаукових і спеціально-юридичних методів пізнання. Формально-юридичний метод застосовано для аналізу нормативно-правового регулювання функціонування системи правосуддя та процесуальних механізмів реалізації права на судовий захист. За допомогою системно-структурного методу досліджено трансформацію функцій правосуддя в умовах розвитку громадянського суспільства та цифровізації судочинства. Метод правового аналізу й узагальнення використано під час дослідження практики Верховного Суду щодо забезпечення юридичної визначеності, доступу до правосуддя, процесуальної доброчесності та функціонування електронного судочинства. Також застосовано елементи порівняльно-правового підходу для оцінки сучасних тенденцій розвитку судової системи й адаптації правосуддя до європейських стандартів забезпечення права на справедливий суд.

Джерела даних. Інформаційну основу дослідження становили Конституція України, Закон України «Про судоустрій і статус суддів», процесуальне законодавство України, міжнародно-правові акти у сфері захисту прав людини, практика Європейського суду з прав людини, а також постанови Верховного Суду, пов'язані із забезпеченням доступу до правосуддя, дотриманням процесуальних строків, цифровізацією судочинства та захистом політичних прав. Додатково використано стратегічні документи щодо реформування системи правосуддя та наукові праці, присвячені проблемам трансформації судової влади в умовах розвитку громадянського суспільства.

Інструменти аналізу. Для систематизації результатів дослідження використано метод узагальнення судової практики Верховного Суду, аналітичне групування правових позицій та структурно-функціональний аналіз трансформації функцій правосуддя. У межах дослідження розроблено авторську модель трансформації правосуддя в умовах розвитку громадянського суспільства та матрицю балансу між процесуальним формалізмом і забезпеченням доступу до правосуддя. Візуалізація результатів дослідження здійснювалася за допомогою аналітичних таблиць і структурно-логічної схеми.

Обмеження дослідження. Обмеження дослідження пов'язані з динамічністю судової практики Верховного Суду та постійним розвитком механізмів цифровізації судочинства, що зумовлює подальшу зміну підходів до реалізації процесуальних прав і застосування електронних механізмів судової комунікації. Крім того, дослідження зосереджене переважно на аналізі адміністративного судочинства й окремих аспектів забезпечення політичних прав, що обмежує можливість поширення висновків на всі види судових проваджень. Окремі аспекти впливу ШІ, автоматизації судових процедур і перспектив розвитку цифрового правосуддя потребують подальшого наукового аналізу.

Результати

Правосуддя в сучасній демократичній державі виступає одним із базових інституційних механізмів реалізації юридичної відповідальності, забезпечення

верховенства права та гарантування ефективного судового захисту прав і свобод людини. Функціонування судової влади безпосередньо впливає на рівень правової стабільності держави, ефективність механізмів захисту прав людини, стан законності та рівень довіри суспільства до публічних інституцій [2]. У сучасних умовах правосуддя набуває значення не лише як форма здійснення судочинства, але і як самостійний елемент механізму забезпечення балансу між інтересами держави, суспільства й особи.

Конституційно-правові засади здійснення правосуддя в Україні визначені Конституцією України, відповідно до якої правосуддя здійснюється виключно судами, а судова влада реалізується на засадах незалежності, законності, рівності учасників процесу перед законом і судом, змагальності сторін, гласності судового процесу та забезпечення права на апеляційний і касаційний перегляд судових рішень [13]. Важливе значення у формуванні сучасної моделі правосуддя мають положення Закону України «Про судоустрій і статус суддів», який визначає організаційні засади функціонування судової влади, статус суддів, принципи здійснення судочинства та гарантії забезпечення права особи на справедливий суд [14].

Нормативне регулювання механізмів реалізації юридичної відповідальності також забезпечується положеннями процесуального законодавства, зокрема Цивільного процесуального кодексу України, Господарського процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та Кримінального процесуального кодексу України, які визначають порядок здійснення судового захисту, процесуальні гарантії учасників справи, механізми доказування та процедури оскарження судових рішень. Сукупність зазначених нормативно-правових актів формує комплексну систему забезпечення доступу особи до правосуддя та реалізації принципу юридичної визначеності.

Особливе значення для розвитку сучасного правосуддя мають міжнародно-правові стандарти у сфері захисту прав людини. Насамперед йдеться про положення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод і практику Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ), які визначають зміст права на справедливий суд, критерії незалежності та безсторонності суду, вимоги щодо розумних строків розгляду справи й ефективності судового захисту. Практика ЄСПЛ поступово інтегрується в національну систему правозастосування, що сприяє формуванню єдиних стандартів правосуддя та посиленню ролі суду як гаранта дотримання прав людини [2].

Суттєвий вплив на трансформацію судової системи здійснили стратегічні напрями реформування правосуддя, закріплені у Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки [15]. Реалізація положень цього документа була спрямована на зміцнення незалежності судової влади, підвищення ефективності судового адміністрування, забезпечення єдності судової практики та вдосконалення механізмів доступу особи до правосуддя. Подальший розвиток реформування судової системи пов'язується зі Стратегією розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2024–2029 роки, в межах якої особлива увага приділяється удосконаленню діяльності Верховного Суду, забезпеченню прозорості функціонування судової влади, цифровізації судочинства та зміцненню гарантій ефективного судового захисту [16].

Водночас сучасний розвиток правосуддя відбувається під впливом євроінтеграційних процесів, розвитку громадянського суспільства та трансформації механізмів взаємодії держави й особи. У межах реалізації європейського вектору розвитку України пріоритетного значення набувають питання забезпечення верховенства права, прозорості діяльності судових інституцій, відкритості судового процесу та підвищення рівня довіри громадян до судової влади [12, с. 138]. У такому контексті правосуддя поступово трансформується із формального механізму застосування норм права в багатофункціональний інститут забезпечення

справедливості, юридичної визначеності й ефективного захисту прав людини.

Теоретичне осмислення сутності правосуддя в умовах розвитку громадянського суспільства свідчить про розширення його функціонального призначення. Традиційно правосуддя розглядалося переважно як форма реалізації судової влади через вирішення спорів і застосування заходів юридичної відповідальності [17; 18]. Однак сучасні підходи пов'язують правосуддя як із процесом вирішення правових конфліктів, так і зі забезпеченням стабільності правопорядку, формуванням правової культури суспільства, гарантуванням доступу до суду та зміцненням довіри до державних інституцій.

З огляду на зазначене, трансформація функцій правосуддя в умовах розвитку громадянського суспільства та цифровізації судочинства характеризується поступовим розширенням його інституційної ролі, зміною підходів до реалізації юридичної відповідальності та посиленням правозахисного потенціалу судової влади. Все зазначене зумовлює необхідність систематизації основних напрямів трансформації функцій правосуддя в сучасних умовах.

Таблиця 1

Трансформація функцій правосуддя в умовах розвитку громадянського суспільства та цифровізації судочинства

Функція правосуддя	Традиційний зміст функції	Трансформація в умовах розвитку громадянського суспільства та цифровізації судочинства	Правове та суспільне значення
Правозастосовча	Застосування норм матеріального та процесуального права під час вирішення правового спору	Посилення ролі правових позицій Верховного Суду, забезпечення єдності судової практики та прогнозованості правозастосування	Формування принципу юридичної визначеності та стабільності правовідносин
Гарантійна	Судовий захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав і свобод	Розширення механізмів доступу до правосуддя через електронний суд, дистанційне провадження та цифрові сервіси	Підвищення доступності правосуддя та зміцнення довіри до судової влади
Правозахисна	Відновлення порушених прав і застосування заходів юридичної відповідальності	Орієнтація судочинства на дотримання принципу пропорційності, балансу приватного і публічного інтересу та практики ЄСПЛ	Забезпечення ефективного захисту прав людини та недопущення надмірного процесуального формалізму
Превентивна	Попередження правопорушень шляхом реалізації судового контролю та невідворотності юридичної відповідальності	Посилення превентивного впливу через відкритість судових рішень, цифровий контроль процесуальних дій і прозорість судових процедур	Формування належної правової поведінки та підвищення рівня правової культури суспільства
Комунікативна	Інформування учасників процесу про перебіг судового розгляду та результати вирішення справи	Розвиток електронної комунікації між судом, учасниками процесу та суспільством через офіційні цифрові платформи й електронні сервіси	Забезпечення відкритості та публічності у діяльності судової влади
Організаційно-управлінська	Забезпечення належної організації судового процесу та процесуального	Автоматизація документообігу, електронний розподіл справ, використання судової аналітики та цифрового	Підвищення ефективності функціонування судової системи й

Функція правосуддя	Традиційний зміст функції	Трансформація в умовах розвитку громадянського суспільства та цифровізації судочинства	Правове та суспільне значення
	порядку	адміністрування	оптимізація судового навантаження
Стабілізаційна	Завершення правового конфлікту та забезпечення обов'язковості судового рішення	Підтримання інституційної стійкості судової системи в умовах воєнного стану, реформування правосуддя та цифрових викликів	Зміцнення верховенства права, правопорядку та інституційної спроможності держави

Джерело: побудовано авторами на основі аналізу [2; 12; 16; 19].

Проведений аналіз свідчить, що в умовах розвитку громадянського суспільства функції правосуддя поступово трансформуються та набувають комплексного правового змісту. Правосуддя вже не обмежується виключно вирішенням юридичних спорів, а дедалі більше орієнтується на забезпечення юридичної визначеності, ефективного судового захисту, доступності правосуддя та реалізацію принципу верховенства права. Водночас практика Верховного Суду посилює свою роль у формуванні єдності судової практики, забезпеченні стабільності правовідносин і передбачуваності правозастосування.

У постанові Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 11.06.2024 у справі № 640/15612/22 [20] суд наголосив, що процесуальні строки забезпечують юридичну визначеність, стабільність правовідносин і дисциплінують учасників процесу. Верховний Суд підкреслив, що сам факт запровадження воєнного стану не є безумовною підставою для поновлення строку звернення до суду, а особа повинна довести існування конкретних об'єктивних обставин, які унеможливили своєчасне звернення за судовим захистом. Важливе значення має і постанова Верховного Суду від 28.03.2024 у справі № 620/12267/23 [20], в якій зазначено, що порушення строків пересилання поштової кореспонденції не може бути підставою для обмеження права особи на апеляційне оскарження. Верховний Суд фактично сформував підхід, відповідно до якого технічні чи організаційні недоліки діяльності окремих інституцій не повинні звужувати процесуальні гарантії особи й обмежувати доступ до правосуддя. У контексті забезпечення юридичної визначеності показовою є постанова Верховного Суду від 13.02.2024 у справі № 140/9165/23 [20], згідно якої поновлення процесуального строку можливе лише за наявності належно підтверджених об'єктивних і непереборних обставин, які фактично унеможливили своєчасне звернення до суду. Верховний Суд також наголосив, що процесуальні строки забезпечують не лише дисципліну учасників процесу, але і стабільність правовідносин та передбачуваність судового захисту. Схожий підхід простежується і в постанові Верховного Суду від 03.12.2025 у справі № 560/11697/24 [20], де зазначено, що організаційні труднощі, кадрові зміни чи сам факт дії воєнного стану не є достатньою підставою для поновлення строку без доведення причинного зв'язку між відповідними обставинами та неможливістю своєчасного звернення до суду. Така правова позиція підтверджує посилення стандартів добросовісної процесуальної поведінки та відповідального ставлення учасників до реалізації своїх процесуальних прав. Подальший розвиток принцип добросовісності отримав у постанові Верховного Суду від 06.12.2024 у справі № 460/65/24 [20], а саме при вирішенні питання про поновлення строку апеляційного оскарження необхідно оцінювати поведінку особи та вчинення нею всіх можливих дій для своєчасного виконання процесуальних обов'язків.

Таким чином, практика Верховного Суду демонструє трансформацію адміністративного судочинства в напрямі забезпечення юридичної визначеності,

добросовісної процесуальної поведінки, гарантування реального доступу до правосуддя та подолання надмірного процесуального формалізму (табл. 2).

Таблиця 2

Практика Верховного Суду щодо забезпечення юридичної визначеності та доступу до правосуддя

№ справи	Предмет правового спору	Правова позиція Верховного Суду	Значення для трансформації сучасного правосуддя
№ 640/15612/22	Поновлення строку звернення до адміністративного суду	Процесуальні строки є елементом юридичної визначеності та забезпечують стабільність публічно-правових відносин	Посилення принципу юридичної визначеності та передбачуваності судового захисту
№ 620/12267/23	Дотримання строку апеляційного оскарження при затримці поштової кореспонденції	Недоліки роботи оператора поштового зв'язку не можуть обмежувати право особи на апеляційний перегляд судового рішення	Подолання надмірного процесуального формалізму та посилення гарантій доступу до правосуддя
№ 140/9165/23	Оцінка поважності причин пропуску строку звернення до суду	Поновлення процесуального строку можливе виключно за наявності об'єктивних і непереборних обставин	Посилення принципу добросовісності та відповідального процесуального поведіння
№ 560/11697/24	Вплив воєнного стану й організаційних труднощів на поновлення строку звернення до суду	Воєнний стан та організаційні труднощі самі по собі не є безумовною підставою для поновлення строку без належного доказування	Формування підвищених стандартів доказування поважності причин пропуску процесуальних строків
№ 460/65/24	Оцінка поведінки особи при вирішенні питання про поновлення строку апеляційного оскарження	Суд повинен оцінювати добросовісність і процесуальну активність учасника справи	Розвиток принципу добросовісності та підвищення ролі правової культури учасників процесу

Джерело: узагальнено авторами за [20].

Наведена практика Верховного Суду свідчить про формування нової моделі адміністративного судочинства, в межах якої пріоритетного значення набувають принципи юридичної визначеності, добросовісності, процесуальної пропорційності та реального доступу особи до правосуддя. Судова практика поступово відходить від виключно формального підходу до оцінки процесуальних дій і дедалі більше орієнтується на забезпечення ефективного судового захисту з урахуванням конкретних обставин справи, поведінки учасників процесу та необхідності дотримання справедливого балансу між приватними і публічними інтересами.

Подальша трансформація правосуддя безпосередньо пов'язана з модернізацією механізмів судової комунікації, упровадженням електронного судочинства й адаптацією судової системи до умов цифрового суспільства. Паралельно із розвитком цифрового судочинства й електронного інформаційного середовища посилюються ризики, пов'язані з незаконним доступом до інформаційних систем, втручанням у цифрові реєстри, порушенням цілісності електронних даних і зловживанням механізмами цифрової взаємодії. У сучасних умовах забезпечення цифрової безпеки судової системи поступово набуває значення самостійного елементу гарантування ефективного правосуддя, оскільки поєднує механізми інформаційного захисту, процесуальної безпеки та інституційної відповідальності у сфері функціонування електронного

судочинства [21]. Отже, виникає необхідність формування належних правових механізмів захисту інформаційних активів, удосконалення цифрових стандартів судової комунікації та адаптації судової практики до сучасних кібербезпекових викликів.

У постанові Верховного Суду від 25.02.2025 у справі № 380/8717/24 [20] суд зазначив, що реєстрація учасника справи в Єдиній судовій інформаційно-комунікаційній системі не позбавляє його права подавати процесуальні документи в паперовій формі. Верховний Суд наголосив, що процесуальний закон передбачає альтернативність електронної і паперової форм звернення до суду, а тому обрання конкретного способу є правом учасника процесу. Суд підкреслив, що доступ до правосуддя не може бути обмежений виключно вимогою електронної форми взаємодії із судом. Зазначена правова позиція демонструє сучасну трансформацію правосуддя в умовах цифровізації суспільства. Судова влада адаптується до нових технологічних механізмів, водночас зберігаючи пріоритет гарантій права особи на ефективний судовий захист. Такий підхід свідчить про гуманізацію адміністративного судочинства й орієнтацію на забезпечення реального, а не формального доступу до суду. Важливим напрямом модернізації судової системи є цифровізація механізмів судового провадження. У постанові Верховного Суду від 08.08.2024 у справі № 140/9164/23 [20] суд наголосив, що початком перебігу строку на апеляційне оскарження є момент доставлення судового рішення до електронного кабінету учасника справи, а не дата фактичного ознайомлення з документом. Верховний Суд зазначив, що дата внутрішньої реєстрації кореспонденції не може вважатися доказом моменту отримання судового рішення та не є підставою для поновлення процесуального строку. Вказана правова позиція демонструє поступову адаптацію правосуддя до умов цифрового суспільства та впровадження електронних механізмів судової комунікації. Одночасно вона свідчить про підвищення рівня процесуальної відповідальності учасників справи, які повинні належним чином контролювати функціонування власних електронних засобів взаємодії із судом і своєчасно реалізовувати процесуальні права.

Аналіз судової практики свідчить, що впровадження електронних інструментів судового провадження супроводжується одночасним посиленням процесуальної відповідальності учасників справи, формуванням нових стандартів цифрової правової культури та необхідністю забезпечення балансу між технологічною ефективністю і гарантіями права на справедливий суд (табл. 3).

Таблиця 3

Вплив цифровізації на трансформацію механізмів правосуддя

Елемент цифровізації судочинства	Вплив на механізми правосуддя	Процесуальні та правові ризики	Правова позиція Верховного Суду
Єдина судова інформаційно-комунікаційна система (ЄСІТС)	Розширення доступу до суду, забезпечення дистанційної взаємодії учасників процесу із судом	Технічні збої системи, ризики обмеження доступу до правосуддя при виключно електронній формі взаємодії	Реєстрація в ЄСІТС не позбавляє особу права подавати документи в паперовій формі (справа № 380/8717/24)
Електронний кабінет учасника справи	Підвищення оперативності отримання процесуальних документів і швидкості судової комунікації	Ризик пропуску процесуальних строків через неналежний контроль електронних повідомлень	Моментом отримання судового рішення є дата його доставлення до електронного кабінету (справа № 140/9164/23)
Електронна судова комунікація	Прискорення судового провадження й оптимізація процесуального документообігу	Проблеми підтвердження факту доставки та належного повідомлення учасників справи	Необхідність належного підтвердження доставки процесуальних документів засобами електронного зв'язку (справа № 2а-

Елемент цифровізації судочинства	Вплив на механізми правосуддя	Процесуальні та правові ризики	Правова позиція Верховного Суду
			8212/10/0470)
Електронне судочинство	Підвищення ефективності судового адміністрування та процесуальної економії	Диференційований рівень цифрової доступності та цифрової компетентності учасників процесу	Цифровізація не повинна звужувати зміст права на ефективний судовий захист
Цифрові механізми процесуальної взаємодії	Формування нових стандартів процесуальної комунікації і правової культури	Посилення процесуальної відповідальності учасників справи за контроль електронної взаємодії із судом	Добросовісне використання електронних засобів комунікації є складником належної процесуальної поведінки

Джерело: узагальнено авторами за [20]

Наведена судова практика свідчить, що цифровізація правосуддя поступово трансформує як механізми реалізації процесуальних прав, так і підходи до забезпечення принципів доступу до суду, юридичної визначеності та процесуальної добросовісності. Верховний Суд фактично формує модель цифрового правосуддя, в межах якої технологічна модернізація судової системи поєднується із збереженням фундаментальних гарантій права на справедливий суд. Водночас розвиток електронного судочинства супроводжується підвищенням рівня процесуальної відповідальності учасників справи, необхідністю належного контролю над електронною комунікацією та формуванням нових елементів цифрової правової культури.

Поряд із цифровізацією судочинства важливого значення в умовах розвитку громадянського суспільства набуває судовий захист політичних прав як елементу забезпечення стабільності демократичних інститутів і конституційного правопорядку [19, с. 7]. За сучасних умов правосуддя дедалі частіше виконує не лише класичну правозастосовчу функцію, але і стабілізаційну, гарантійну та превентивну функції, спрямовані на забезпечення реальності політичних прав, захист демократичних процедур і підтримання балансу між інтересами держави, політичних інституцій та особи. Показовою в контексті трансформації правосуддя є постанова Верховного Суду від 21.03.2023 у справі № 260/3329/22 [20], що стосувалася відкликання депутата місцевої ради за народною ініціативою. У межах справи позивач оскаржив рішення політичної партії щодо дострокового припинення його депутатських повноважень і просив суд застосувати заходи забезпечення позову шляхом зупинення дії відповідного рішення партії до вирішення спору по суті. Верховний Суд залишив без змін рішення судів попередніх інстанцій про забезпечення позову, наголосивши, що заходи забезпечення застосовуються з урахуванням конкретних обставин справи, взаємозв'язку між предметом спору та можливими наслідками невжиття таких заходів. Зазначена правова позиція демонструє суттєве розширення функціонального значення правосуддя в умовах демократичного розвитку держави. Суд у цій справі виконав не лише функцію вирішення спору, але і гарантійну та превентивну функції, спрямовані на забезпечення стабільності публічно-правових відносин і збереження реальності майбутнього судового захисту. Водночас справа ілюструє посилення ролі судової влади у сфері забезпечення політичних прав, захисту представницької демократії та підтримання балансу між автономією політичних партій і правами суб'єктів виборчого процесу. Особливого значення в цій справі набуває підхід Верховного Суду до забезпечення ефективності судового захисту ще до ухвалення остаточного рішення у справі. Суд фактично виходив із необхідності недопущення настання незворотних наслідків для реалізації представницького мандата та забезпечення реальності

подальшого виконання судового рішення. Такий підхід свідчить про посилення стабілізаційної функції правосуддя та зростання ролі суду як інституційного гаранта демократичних процедур і конституційних політичних прав.

Наведена практика підтверджує, що в умовах розвитку громадянського суспільства правосуддя дедалі більше орієнтується на забезпечення ефективного балансу між автономією політичних інституцій, принципом політичного плюралізму та необхідністю судового контролю над дотриманням прав і свобод людини. Такий підхід свідчить про трансформацію сучасного правосуддя в напрямі посилення його правозахисного, гарантійного та стабілізаційного значення в механізмі функціонування демократичної держави.

Проведене дослідження судової практики Верховного Суду, механізмів цифровізації судочинства та сучасних підходів до забезпечення доступу до правосуддя дозволяє сформулювати узагальнену модель трансформації правосуддя в умовах розвитку громадянського суспільства (рис. 1).

Візуалізація відображає сучасну трансформацію правосуддя від формально-процесуального механізму вирішення спорів до комплексного інституційного механізму забезпечення юридичної визначеності, доступу до правосуддя, захисту прав людини та стабільності демократичних інститутів в умовах цифровізації суспільства. Модель демонструє, що сучасне правосуддя функціонує під впливом цифрових, суспільно-політичних та євроінтеграційних чинників, які зумовлюють розширення функціонального призначення судової влади та посилення її гарантійного і правозахисного значення.

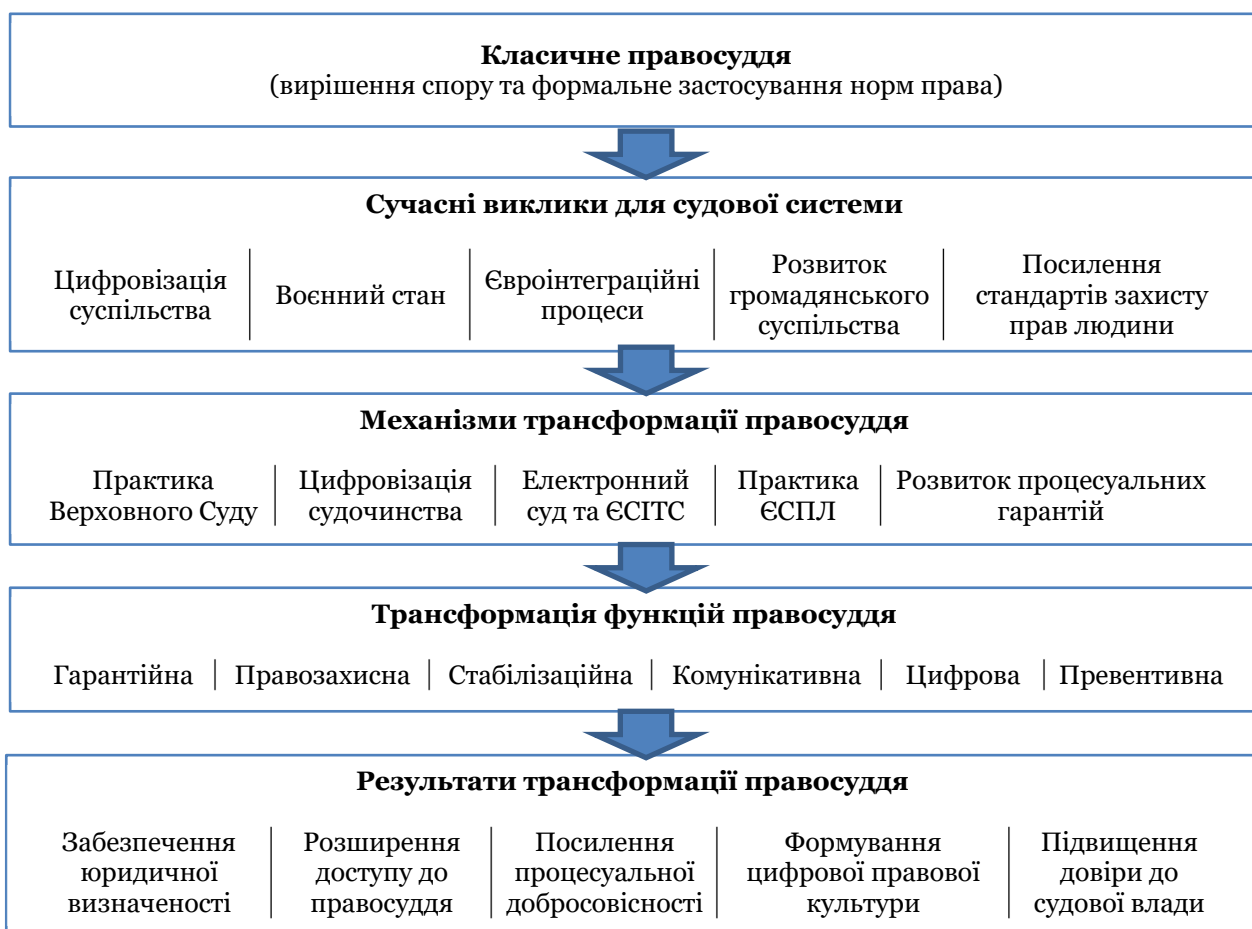

Рис. 1. Модель трансформації правосуддя в умовах розвитку громадянського суспільства

Джерело: власна розробка авторів.

При цьому аналіз практики Верховного Суду свідчить, що трансформація правосуддя супроводжується необхідністю постійного забезпечення балансу між процесуальною дисципліною, юридичною визначеністю та реальним доступом особи до судового захисту. У сучасних умовах судова практика дедалі більше орієнтується на недопущення надмірного процесуального формалізму, забезпечення ефективності процесуальних гарантій і формування стандартів добросовісної процесуальної поведінки учасників справи. У зв'язку з цим вбачається доцільним узагальнення основних підходів Верховного Суду щодо забезпечення балансу між вимогами процесуального порядку та гарантіями доступу до правосуддя, що дозволяє виокремити напрями трансформації сучасного адміністративного судочинства – табл. 4.

Таблиця 4

Матриця балансу між процесуальним формалізмом і забезпеченням доступу до правосуддя в практиці Верховного Суду

Процесуальна ситуація	Формально-процесуальний ризик	Підхід Верховного Суду	Правове значення для трансформації правосуддя
Пропуск строку звернення до суду	Втрата права на судовий захист через недотримання процесуальних строків	Оцінка наявності об'єктивних, непереборних і належно підтверджених причин пропуску строку	Формування балансу між юридичною визначеністю та доступом до правосуддя
Посилання на воєнний стан як причину пропуску строку	Автоматичне поновлення строків без належного доказування	Необхідність встановлення причинного зв'язку між обставинами воєнного стану та неможливістю звернення до суду	Посилення стандартів процесуального доказування та принципу добросовісності
Порушення строків поштового пересилання	Позбавлення особи права на апеляційний перегляд через недоліки роботи поштового оператора	Захист права особи на апеляційне оскарження за умови належного виконання нею процесуальних обов'язків	Подолання надмірного процесуального формалізму
Використання електронного кабінету	Ризик пропуску процесуальних строків через неналежний контроль електронних повідомлень	Визнання моментом вручення документа дати його доставлення до електронного кабінету	Формування стандартів цифрової процесуальної відповідальності
Реєстрація в ЄСІТС	Обмеження права на звернення до суду виключно електронною формою взаємодії	Визнання права особи обирати електронну або паперову форму подання документів	Забезпечення реальної доступності правосуддя в умовах цифровізації
Забезпечення позову в спрах щодо політичних прав	Настання незворотних наслідків до вирішення спору по суті	Застосування заходів забезпечення позову для збереження ефективності майбутнього судового захисту	Посилення гарантійної і стабілізаційної функцій правосуддя

Джерело: власна розробка авторів.

Наведена матриця свідчить, що сучасна практика Верховного Суду орієнтується на формування збалансованої моделі правосуддя, в межах якої процесуальна дисципліна поєднується із гарантуванням реального доступу особи до судового захисту. Судова практика поступово відходить від надмірного формалізму та дедалі більше враховує принципи добросовісності, пропорційності, юридичної визначеності й ефективності

судового захисту. Це підтверджує трансформацію сучасного правосуддя в напрямі посилення його гарантійної, правозахисної і стабілізаційної функцій в умовах розвитку громадянського суспільства та цифровізації судочинства.

Обговорення

Інтерпретація результатів. Результати дослідження свідчать, що сучасне правосуддя в Україні поступово трансформується від формально-процесуальної моделі вирішення спорів до комплексного механізму забезпечення юридичної визначеності, ефективного судового захисту та стабільності демократичних інститутів. Аналіз практики Верховного Суду дозволив встановити посилення гарантійної, правозахисної і стабілізаційної функцій судової влади, зокрема в питаннях доступу до правосуддя, дотримання процесуальних строків, цифрової комунікації і забезпечення політичних прав. Водночас цифровізація судочинства сприяє підвищенню оперативності судового провадження, але одночасно формує нові процесуальні ризики, пов'язані з електронною взаємодією учасників процесу та необхідністю належного рівня цифрової правової культури. Судова практика демонструє тенденцію до подолання надмірного процесуального формалізму й орієнтацію на забезпечення реального змісту права особи на справедливий суд. Установлено, що практика Верховного Суду фактично формує сучасні стандарти процесуальної добросовісності, цифрової процесуальної відповідальності та забезпечення балансу між юридичною визначеністю і доступом до правосуддя.

Порівняння з іншими дослідженнями. Проведене дослідження загалом узгоджується із сучасними науковими підходами до трансформації правосуддя в умовах цифровізації і розвитку демократичних інститутів. Висновки щодо посилення ролі цифрових механізмів судочинства та необхідності забезпечення процесуальних гарантій при використанні ШІ співвідносяться з підходами О. Бессонова [3] та М. Чавкі [5], які акцентують увагу на необхідності поєднання технологічної модернізації судової системи із принципами верховенства права та права на справедливий суд. Аналогічні тенденції простежуються у дослідженні Р. Алвес та ін. [6], де підкреслено значення кібербезпеки судової системи та захисту інформаційних активів в умовах функціонування електронного судочинства. Положення щодо модернізації судової системи, цифрової комунікації і доступу до правосуддя корелюють із висновками В. Литовченка та О. Гайдак [22] про вплив правової реформи на зміцнення державних інституцій і розвиток механізмів забезпечення верховенства права. Схожі підходи відображені у праці О. Середи та ін. [23, с. 423], в якій цифровізація цивільного судочинства розглядається як один із ключових напрямів трансформації сучасного правосуддя. Водночас висновки щодо посилення гарантійної і правозахисної функцій судової влади є співзвучними з публікацією О. Литвинчук [1, с. 60], де пов'язано реформування системи правосуддя із вдосконаленням механізмів забезпечення прав людини. Підходи до розуміння правосуддя як інституційного механізму забезпечення стабільності правового порядку в умовах воєнного стану та суспільних трансформацій частково підтверджують положення дослідження Н. Клещенко [24, с. 329]. Крім того, результати дослідження корелюють із висновками Г. Бондаренка [19, с. 8] щодо значення інституційної взаємодії держави та громадянського суспільства у функціонуванні демократичної держави. Разом із тим проведене дослідження розширює наявні наукові підходи шляхом комплексного поєднання проблематики цифровізації судочинства, процесуальної добросовісності, юридичної визначеності та практики Верховного Суду в єдиній моделі трансформації сучасного правосуддя.

Наукова новизна дослідження полягає в комплексному обґрунтуванні трансформації правосуддя як інституційного механізму реалізації юридичної відповідальності в умовах розвитку громадянського суспільства та цифровізації

судочинства. У роботі запропоновано авторську модель трансформації правосуддя, яка відображає взаємозв'язок між сучасними суспільно-правовими викликами, практикою Верховного Суду, цифровізацією судочинства та зміною функціонального призначення судової влади. Узагальнення судової практики дозволило сформувати авторську матрицю балансу між процесуальним формалізмом і забезпеченням доступу до правосуддя, що розкриває сучасні підходи до реалізації принципів верховенства права, юридичної визначеності та процесуальної доброчесності. Також дістало подальшого розвитку теоретичне обґрунтування цифрової правової культури як складника сучасного механізму реалізації процесуальних прав та обов'язків учасників судового процесу. Запропоновані підходи дозволяють розширити сучасне розуміння правосуддя як гарантійного, правозахисного та стабілізаційного інституту демократичної держави.

Практичне значення отриманих результатів полягає в можливості використання узагальнень судової практики і запропонованих авторських підходів у правозастосовній, науковій та освітній діяльності. Сформульовані висновки можуть бути використані судами й учасниками процесу при вирішенні питань щодо поновлення процесуальних строків, забезпечення доступу до правосуддя, оцінки доброчесності процесуальної поведінки та застосування електронних механізмів судової комунікації. Запропонована модель трансформації правосуддя та матриця балансу між процесуальним формалізмом і доступом до правосуддя можуть застосовуватися під час подальших наукових досліджень у сфері адміністративного судочинства та цифровізації правосуддя. Окремі положення дослідження доцільно використовувати в процесі вдосконалення механізмів функціонування електронного судочинства та формування цифрової правової культури учасників процесу. Практична цінність роботи також полягає в можливості використання її результатів в освітньому процесі під час викладання правових дисциплін, пов'язаних із судочинством, правами людини та цифровізацією судової системи.

Висновки

Сучасне правосуддя в умовах розвитку громадянського суспільства поступово трансформується від формально-процесуальної моделі застосування норм права до комплексного механізму забезпечення юридичної визначеності, ефективного судового захисту та стабільності демократичних інститутів. Аналіз практики Верховного Суду засвідчив посилення гарантійної, правозахисної, стабілізаційної і цифрової функцій судової влади, зокрема в питаннях дотримання процесуальних строків, забезпечення доступу до правосуддя, реалізації політичних прав та функціонування електронного судочинства. Судова практика дедалі більше орієнтується на забезпечення балансу між процесуальною дисципліною, юридичною визначеністю та недопущенням надмірного процесуального формалізму, що сприяє посиленню реального змісту права особи на справедливий суд.

Цифровізація судочинства суттєво змінює механізми взаємодії учасників процесу із судом, формуючи нові стандарти процесуальної доброчесності, цифрової правової культури та процесуальної відповідальності. Водночас практика Верховного Суду свідчить про необхідність збереження доступності судового захисту незалежно від технічних або організаційних особливостей функціонування електронних механізмів судової комунікації. Запропонована модель трансформації правосуддя та матриця балансу між процесуальним формалізмом і доступом до правосуддя відображають сучасні напрями розвитку судової системи в умовах цифровізації та суспільно-правових трансформацій.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з аналізом впливу ШІ, автоматизації судових процедур і цифрових механізмів судового адміністрування на реалізацію принципів верховенства права та забезпечення права на справедливий суд.

Список використаних джерел

1. Литвинчук О. І. Реформування системи правосуддя як чинник удосконалення механізму забезпечення прав людини. *Право і суспільство*. 2024. № 5. С. 56–61. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.5.9>
2. Кальян О., Липій Є., Махмудов Х. Окремі питання міжнародних стандартів захисту прав. *Український політико-правовий дискурс*. 2026. № 21. URL: <https://ppdnz.com.ua/index.php/home/article/view/592/489> (дата звернення: 28.05.2026).
3. Bessonov O. Principles of use of artificial intelligence in justice. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2024. № 5. URL: <https://journals.uran.ua/journal-vjhr/article/view/321458> (дата звернення: 28.05.2026).
4. Ilchyshyn N. Impact of digitalisation on the justice system: Challenges of administrative justice. *Social and Legal Studios*. 2025. Vol. 8, № 2. P. 238–247. DOI: <https://doi.org/10.32518/sals2.2025.238>
5. Chawki M. Legal foundations and future directions of AI-enabled cybersecurity: a cross-jurisdictional analysis. *Cogent Social Sciences*. 2026. Vol. 12, № 1. DOI: <https://doi.org/10.1080/23311886.2026.2614015>
6. Enhancing cybersecurity in the judiciary: Integrating additional controls into the CIS framework / R. S. Alves et al. *Computers & Security*. 2025. Vol. 157. Article 104584. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.cose.2025.104584>
7. Gomes T., Gomes C. F. C., Teixeira J. E. Emerging technologies used in the process of digital transformation in the judiciary. *International Journal of Innovation Science*. 2026. DOI: <https://doi.org/10.1108/IJIS-07-2025-0386>
8. Pitaloka D. E-court: A digital disruption in law enforcement and its impact on judicial efficiency in Indonesia. *Ex Aequo Et Bono Journal Of Law*. 2025. Vol. 2, № 2. P. 82–95. DOI: <https://doi.org/10.61511/eaebjol.v2i2.2025.1404>
9. Najafli E., Ponomarov S., Koverznev V., Ivanov A. European legal standards of digitalization of the judiciary. *Amazonia Investiga*. 2024. Vol. 13, № 76. P. 113–127. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2024.76.04.10>
10. Kiršienė J., Amilevičius D., Stankevičiūtė D. Digital transformation of legal services and access to justice: Challenges and possibilities. *Baltic Journal of Law & Politics*. 2022. Vol. 15, № 1. P. 141–172. DOI: <https://doi.org/10.2478/bjlp-2022-0007>
11. Gaffar H. Implications of digitalization and AI in the justice system: A glance at the socio-legal angle. *Law and World*. 2024. Vol. 10, № 31. P. 154–177. DOI: <https://doi.org/10.36475/10.3.14>
12. Пушкаренко С., Фальковський А. Інституціональна складова частина механізму захисту прав людини. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління*. 2022. № 2 (62). С. 136–141. DOI: [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-2\(62\)-21](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-2(62)-21)
13. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 28.05.2026).
14. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19> (дата звернення: 28.05.2026).
15. Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки : Указ Президента України від 11.06.2021 № 231/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021> (дата звернення: 28.05.2026).
16. Хрипун В. Нова стратегія судової реформи: що влада планує зробити з правосуддям до 2029 року. Конституційний процес в Україні: політико-правові аспекти. 2024. № 9. С. 8–12. URL:

https://nbuviap.gov.ua/images/informaciyni_vidanya/konst_pr/2024/konst_pr_2024_9.pdf
(дата звернення: 28.05.2026).

17. Кальян О., Мисак О. Дискусійні питання юридичної відповідальності. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2018. № 5 (2). С. 27–31. URL: <https://dspace.pdau.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d607c782-9783-4fc8-82c8-25d2b2232403/content> (дата звернення: 28.05.2026).

18. Кальян О., Мисак О. Юридична відповідальність: проблеми системного розуміння. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2019. № 59. С. 51–54. DOI <https://doi.org/10.32782/2307-3322.59-1.10>

19. Бондаренко Г. Г. Теоретичний аналіз основних понять інституційного забезпечення взаємної відповідальності держави та громадянського суспільства. *Актуальні проблеми інноваційної економіки та права*. 2025. № 4. С. 6–9. DOI: <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2025-4-1>

20. Огляд судової практики Верховного Суду щодо застосування процесуальних строків в адміністративному судочинстві: рішення, внесені до ЄДРСР, за період із січня 2018 року по березень 2026 року. URL: https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/oglyady/Oglyad_zastosyvvanna_strokov_admin.pdf (дата звернення: 28.05.2026).

21. Лега О. В., Прийдак Т. Б., Яловега Л. В. Цифрова безпека і кримінально-правові механізми захисту інформаційних активів: сучасні тенденції. *Інноваційний вектор розвитку обліку, фінансів, аналізу й аудиту в Україні та світі* : зб. праць IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Житомир, 6–7 листопада 2025 р.). Житомир, 2025. С. 94–97. DOI: <https://doi.org/10.6084/m9.figshare.30735509>

22. Литовченко В. П., Гайдак О. В. Щодо комплексного впливу правової реформи на зміцнення державних інституцій в Україні: перспективи для правосуддя. *Український політико-правовий дискурс*. 2024. № 2. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13489614>

23. Sereda O., Mamnitskyi V., Kornieva P., Cherevatenko I. New Steps of Digitalisation of Civil Justice in Ukraine. *Access to Justice in Eastern Europe*. 2024. Vol. 7, No. 1. P. 416–426. DOI: <https://doi.org/10.33327/AJEE-18-7.1-n000118>

24. Клещенко Н. О. Механізм держави в забезпеченні виконання норм права в умовах війни: правові та інституційні аспекти. *Альманах права*. 2026. № 17. С. 325–330. DOI: <https://doi.org/10.33663/2524-017X-2026-17-325-330>

References

1. Lytvynchuk, O. I. (2024). Reformuvannya systemy pravosudiva yak chynnnyk udoskonalennia mekhanizmu zabezpechennia prav liudyny [Reforming the justice system as a factor in improving the mechanism for ensuring human rights]. *Pravo i suspilstvo*, (5), 56–61. <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.5.9> [in Ukrainian]

2. Kalia, O., Lypii, Ye., & Makhmudov, Kh. (2026). Okremi pytannia mizhnarodnykh standartiv zakhystu prav [Certain issues of international standards for the protection of rights]. *Ukrainskyi polityko-pravovyi dyskurs*, (21). <https://ppdnz.com.ua/index.php/home/article/view/592/489> [in Ukrainian]

3. Bessonov, O. (2024). Principles of use of artificial intelligence in justice. *Visegrad Journal on Human Rights*, (5). <https://doi.org/10.61345/1339-7915.2024.5.4>

4. Ilchyshyn, N. (2025). Impact of digitalisation on the justice system: Challenges of administrative justice. *Social and Legal Studies*, 8(2), 238–247. <https://doi.org/10.32518/sals2.2025.238>

5. Chawki, M. (2026). Legal foundations and future directions of AI-enabled cybersecurity: a cross-jurisdictional analysis. *Cogent Social Sciences*, 12(1). <https://doi.org/10.1080/23311886.2026.2614015>

6. Alves, R. S., Barbacena da Silva, J. P., Ribeiro Junior, L. A., & Nunes, R. R. (2025).

Enhancing cybersecurity in the judiciary: Integrating additional controls into the CIS framework. *Computers & Security*, 157, Article 104584. <https://doi.org/10.1016/j.cose.2025.104584>

7. Gomes, T., Gomes, C. F. C., & Teixeira, J. E. (2026). Emerging technologies used in the process of digital transformation in the judiciary. *International Journal of Innovation Science*. <https://doi.org/10.1108/IJIS-07-2025-0386>

8. Pitaloka, D. (2025). E-court: A digital disruption in law enforcement and its impact on judicial efficiency in Indonesia. *Ex Aequo Et Bono Journal Of Law*, 2(2), 82–95. <https://doi.org/10.61511/eaebjol.v2i2.2025.1404>

9. Najafli, E., Ponomarov, S., Koverznev, V., & Ivanov, A. (2024). European legal standards of digitalization of the judiciary. *Amazonia Investiga*, 13(76), 113–127. <https://doi.org/10.34069/AI/2024.76.04.10>

10. Kiršienė, J., Amilevičius, D., & Stankevičiūtė, D. (2022). Digital transformation of legal services and access to justice: Challenges and possibilities. *Baltic Journal of Law & Politics*, 15(1), 141–172. <https://doi.org/10.2478/bjlp-2022-0007>

11. Gaffar, H. (2024). Implications of digitalization and AI in the justice system: A glance at the socio-legal angle. *Law and World*, 10(31), 154–177. <https://doi.org/10.36475/10.3.14>

12. Pushkarenko, S., & Falkovskyi, A. (2022). Instytutsionalna skladova chastyna mekhanizmu zakhystu prav liudyny [Institutional component of the mechanism for the protection of human rights]. *Naukovi pratsi Mizhrehionalnoi akademii upravlinnia personalom. Politychni nauky ta publichne upravlinnia*, 2(62), 136–141. [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-2\(62\)-21](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-2(62)-21) [in Ukrainian]

13. Konstytutsiia Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 № 254k/96-VR [Constitution of Ukraine: Law of Ukraine dated June 28, 1996 No. 254k/96-VR]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> [in Ukrainian]

14. Pro sudoustrii i status suddiv : Zakon Ukrainy vid 02.06.2016 № 1402-VIII [On the Judiciary and the Status of Judges: Law of Ukraine dated June 2, 2016 No. 1402-VIII]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19> [in Ukrainian]

15. Pro Stratehiu rozvytku systemy pravosuddia ta konstytutsiinoho sudochynstva na 2021–2023 roky : Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 11.06.2021 № 231/2021 [On the Strategy for the Development of the Justice System and Constitutional Judiciary for 2021–2023: Decree of the President of Ukraine dated June 11, 2021 No. 231/2021]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021> [in Ukrainian]

16. Khrypun, V. (2024). Nova stratehiia sudovoi reformy: shcho vlada planuie zrobyty z pravosuddiam do 2029 roku [New strategy of judicial reform: what the authorities plan to do with justice until 2029]. *Konstytutsiyni protses v Ukraini: polityko-pravovi aspekty*, (9), 8–12. https://nbuviap.gov.ua/images/informaciyni_vidanya/konst_pr/2024/konst_pr_2024_9.pdf [in Ukrainian]

17. Kalian, O., & Mysak, O. (2018). Dyskusiini pytannia yurydychnoi vidpovidalnosti [Debatable issues of legal responsibility]. *Visegrad Journal on Human Rights*, 5(2), 27–31. <https://dspace.pdau.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d607c782-9783-4fc8-82c8-25d2b2232403/content> [in Ukrainian]

18. Kalian, O., & Mysak, O. (2019). Yurydychna vidpovidalnist: problemy systemnoho rozuminnia [Legal responsibility: problems of systemic understanding]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Pravo*, (59), 51–54. <https://doi.org/10.32782/2307-3322.59-1.10> [in Ukrainian]

19. Bondarenko, H. H. (2025). Teoretychnyi analiz osnovnykh poniat instytutsiinoho zabezpechennia vzaiemnoi vidpovidalnosti derzhavy ta hromadianskoho suspilstva [Theoretical analysis of the basic concepts of institutional support for mutual responsibility of the state and civil society]. *Aktualni problemy innovatsiinoi ekonomiky ta prava*, (4), 6–9. <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2025-4-1> [in Ukrainian]

20. Ohliad sudovoi praktyky Verkhovnoho Sudu shchodo zastosuvannya protsesualnykh strokiv v administratyvnomu sudochynstvi: rishennia, vneseni do YeDRSR, za period iz sichnia 2018 roku po berezen 2026 roku [Review of the judicial practice of the Supreme Court regarding the application of procedural terms in administrative proceedings: decisions entered into the Unified State Register of Court Decisions from January 2018 to March 2026]. (2026). https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/ogliady/Oglyad_zastosyvanna_strokiv_admin.pdf [in Ukrainian]
21. Leha, O. V., Pryidak, T. B., & Yaloveha, L. V. (2025). Tsyfrova bezpeka i kryminalno-pravovi mekhanizmy zakhystu informatsiinykh aktyviv: suchasni tendentsii [Digital security and criminal law mechanisms for the protection of information assets: current trends]. In *Innovatsiyni vektor rozvytku obliku, finansiv, analizu y audytu v Ukraini ta sviti: zbirnyk prats IV Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (Zhytomyr, November 6–7, 2025) (pp. 94–97). <https://doi.org/10.6084/m9.figshare.30735509> [in Ukrainian]
22. Lytovchenko, V. P., & Haidak, O. V. (2024). Shchodo kompleksnoho vplyvu pravovoi reformy na zmitsnennia derzhavnykh instytutsii v Ukraini: perspektyvy dlia pravosuddia [On the comprehensive impact of legal reform on strengthening state institutions in Ukraine: prospects for justice]. *Ukrainskyi polityko-pravovyi dyskurs*, (2). <https://doi.org/10.5281/zenodo.13489614> [in Ukrainian]
23. Sereda, O., Mamnitskyi, V., Kornieva, P., & Cherevatenko, I. (2024). New steps of digitalisation of civil justice in Ukraine. *Access to Justice in Eastern Europe*, 7(1), 416–426. <https://doi.org/10.33327/AJEE-18-7.1-n000118>
24. Kleshchenko, N. O. (2026). Mekhanizm derzhavy v zabezpechenni vykonання norm prava v umovakh viiny: pravovi ta instytutsiini aspekty [The mechanism of the state in ensuring the implementation of legal norms under wartime conditions: legal and institutional aspects]. *Almanakh prava*, (17), 325–330. <https://doi.org/10.33663/2524-017X-2026-17-325-330> [in Ukrainian]